

Т.О. Ставерська, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)
І.Л. Шевчук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система є однією з провідних ланок стабільного функціонування розвинутої економіки. Особливо її роль підвищується в умовах макроекономічної нестабільності, пов'язаної з дефіцитом капіталу, падінням ліквідності, неефективним банківським менеджментом, недоліками в регулюванні діяльності банків з боку НБУ, що призводить до збільшення банківських ризиків.

Протягом 1998–2013 рр. з ринку України було виведено 34 неплатоспроможних банків, вкладники яких отримали від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 5,8 млрд грн, а за 2014–2015 рр. – 63 банків, вкладникам сплачено 54 млрд грн. Балансові активи неплатоспроможних банків на жовтень 2015 року перевищили 382 млрд грн, а оціночна вартість склала 93,72 млрд грн. Банкрутство 50 банків в 2014–2015 рр. обумовило втрату банківською системою України 230 млрд грн, що склало 9% ВВП. В результаті протиправних дій посадовців неплатоспроможних банків Фондом гарантування вкладів фізичних осіб до правоохоронних органів подано 2149 претензій про відшкодування збитків на 132,7 млрд грн, з них 250 заяв на 99,86 млрд грн, фігурантами яких є власники і топ-менеджери банків.

Сьогодні можна стверджувати, що період нестабільності в економіці України затягнувся, тому що ні країна, ні її банківська система повністю так і не подолали наслідків світової фінансової кризи 2008–2009 рр. і період економічного спаду в 2014–2015 рр., обумовленого анексією Криму і військовими діями на сході країни. Серед основних причин рецесії банківської системи України можна виділити:

- спад промислового виробництва в 2014–2015 рр., що зумовило втрату банками можливостей розширення активів і гальмування їх подальшого розвитку;

- зниження купівельної спроможності населення;

- зростання недовіри до банківської системи, яке відбувається, незважаючи на адміністративні обмеження НБУ, спрямовані на утримання значного відтоку депозитів (починаючи з жовтня 2013 року і до теперішнього часу) і вимивання ліквідності;

- складність у відновленні кредитування реального сектора економіки через відсутність ресурсів і вимивання депозитів;

– збільшення неповернених кредитів і перетворення кредитного портфеля в проблемні активи;

– диспропорції в проведенні монетарної і фінансової політики НБУ, зокрема, використання економічно необґрунтованої облікової ставки, надмірне розширення курсового валютного коридору, що тільки посилює ріст інфляції і ускладнює функціонування банківських структур;

– тотальне банкрутство вітчизняних банків внаслідок суб'єктивних підходів НБУ до їх рефінансування.

Результати дослідження даних НБУ показали, що регулятор проводить жорстку політику виведення неплатоспроможних комерційних банків з ринку і обмеження ліквідності, що, в свою чергу, не дозволяє розвиватися вітчизняним банкам, сприяє подальшому відтоку депозитів населення і коштів бізнесу. Станом на початок 2014 року в Україні функціонувало 180 банків, на початок 2015 року – 158, а на початок 2016 року їх залишилося 109 (без урахування 4-х неплатоспроможних), з яких 42 – банки з іноземним капіталом. На початок 2017 року в банківській системі функціонувало вже 96 банків, з яких 38 – з іноземним капіталом, а ще 7 було оголошено неплатоспроможними. Таким чином, протягом 2014–2016 років з ринку було виведено 84 банківських установи. Аналіз динаміки банківських ресурсів регіональних банків показав, що обсяги власного капіталу росли більш значними темпами, ніж обсяги зобов'язань, що вказує на невірнорозважену ресурсну політику – забезпечувати фінансову стійкість банків шляхом зміцнення ресурсної бази необхідно не тільки за рахунок власних коштів.

Серед факторів підвищення конкурентоспроможності національної економіки важливою складовою є формування розвинутого сектора фінансових послуг, в тому числі банківського, фінансова стабільність банків і доступність кредитів для реального сектора економіки. Однак, саме через низьку фінансову стабільність за рейтингом конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму «Стабільність банків» в 2015–2016 рр. Україна має найнижчий індекс – 2,6, займаючи останню позицію з 140 країн. У зв'язку з цим ще більш актуальним стає пошук концептуальних підходів, методів та інструментів забезпечення фінансової стійкості банків і банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності. Перш за все, це відноситься до підтримки на достатньому рівні капіталу, ліквідності, платоспроможності, ефективності та мінімізації ризиків.